Załącznik nr 2

Elżbieta Kossewska
doktor nauk humanistycznych
w zakresie nauk o polityce
asystent, Wydział „Artes Liberales"
Uniwersytet Warszawski

Autoreferat
przedstawiający dorobek naukowy

I. Przebieg kariery akademickiej

W 1997 r. ukończyłam Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Olsztynie na Wydziale Humanistycznym, na kierunku historia. W latach 1998–2002 odbyłam studia doktoranckie na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Studia te zakończyły się uzyskaniem przeze mnie stopnia doktora w zakresie nauk o polityce w 2002 r.

II. Osiągnięcia uzyskane po nadaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój nauki o kulturoznawstwie

Wskazuję monografię naukową *Ona jeszcze mówi po polsku, ale śmieje się po hebrajsku. Partyjna prasa polskojęzyczna i integracja kulturowa polskich Żydów w Izraelu (1948–1970)* (Warszawa 2015, ss. 518) jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

Punktem wyjścia badań, których efekty przedstawiłam w monografii habilitacyjnej, była polskojęzyczna prasa w Izraelu wydawana w latach 1948 – 1970 oraz związane z nią zjawisko polskojęzyczności, wynikające głównie z kulturowych potrzeb i aktywności zasymilowanego środowiska Żydów przybyłych z Polski do Erec Israel/Izraela po II wojnie światowej. Powstałe w interesującym mnie przedziale czasowym stanowiska dokumentują stopień i przebieg procesu adaptacji imigrantów z Polski do nowych warunków kulturowych i napięcia związane z nakładaniem się na siebie różnych kontekstów kulturowych (od kwestii językowych poczynając, na ówczesnej polityce wewnętrznej Izraela kończąc).

Dorobek przed – i powojennej emigracji polskiej do krajów Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych jest już stosunkowo dobrze udokumentowany. Dziejom i kulturze byłych polskich obywateli pochodzenia żydowskiego, dla których docelowym miejscem życia stał się Izrael, nie poświęcano natomiast baczniejszej uwagi. Podejmując zadanie częściowego choćby wypełnienia tej luki musiałam przeprowadzić rozległe kwerendy archiwalne. Zgromadzona przeze mnie dokumentacja wymagała systematyzacji i interpretacji, tj. uruchomienia wiedzy o obydwu kontekstach historyczno – kulturowych (kraju pochodzenia i kraju docelowego), które decydowały o problemach tożsamościowych grupy nowych obywateli Izraela. Specyfika tych kontekstów sprawiła, że w nieznacznym tylko stopniu mogłam skorzystać z wzorów wypracowanych w badaniach polskiej emigracji do krajów o dłuższej znacznie niż Izrael tradycji państwowości.

Ograniczenie badań prasy polskojęzycznej do prasy partyjnej, w sytuacji gdy system adaptacji nowo przybyłych był w dużym stopniu skanalizowany przez izraelskie partie, wydaje się właściwą i najbardziej skuteczną metodą rozpoznania przebiegu ich aklimatyzacji (koszty wydań redukowały liczbę wydawców i to najczęściej partie zdolne były ponieść jej ciężar). W kraju rozwijającym się w rytm napływających kolejnych alii elektorat zmieniał się dynamicznie, partie umacniały bądź traciły swoją pozycję na rzecz konkurentów w zależności od stopnia powodzenia akcji propagandowych kierowanych do środowisk imigranckich. Chronologia i liczba wydawnictw obcojęzycznych partii izraelskich może posłużyć jako klucz do opisania ich etnicznego charakteru i „etniczno-rasowej" polityki. Zmiany zachodzące w tym obszarze pozwalały śledzić tempo przemian demograficznych i etnicznych w izraelskim społeczeństwie, zdolność nowych obywateli do adaptacji i możliwości dostosowywania instrumentów asymilacyjnych do społecznych potrzeb. Dlatego włączenie do badań problemów związanych z integracją kulturową emigracji marcowej i porównanie jej przebiegu do wcześniejszych fal emigracji przybywających z Polski do Izraela pozwoliło na wydobycie różnic, pokazanie odmiennych ścieżek adaptacji kulturowej Żydów z tego samego kraju pochodzenia.

Poruszając się w wielu przestrzeniach kulturowo-geograficznych, zmuszona byłam również uwzględnić różne modele kultur, z odmiennymi wzorcami społecznymi i cywilizacyjnymi. Śledzenie przebiegu zmian zachodzących w prasie polskojęzycznej poprzez porównywanie jej do innych sektorów prasy obcojęzycznej (np. rumuńskiego czy węgierskiego) pozwoliło rozpoznać ośrodki, strategie i okoliczności przetrwania kultur diaspory, w dużej mierze zależnych zarówno od wewnętrznej kondycji grupy, jak i intensywności bodźców zewnętrznych.

Jednym z głównych celów moich badań było ukazanie pól aktywności polskich Żydów w Izraelu, warunków i okoliczności, w jakich kształtowała się tworzona przez nich kultura, a także jej znaczenia dla całego społeczeństwa. Silnym impulsem do przyjęcia przez Żydów przybywających z Polski do Izraela nowych norm było powstanie państwa i ewolucja żydowskiego społeczeństwa w

duchu państwowości, co wiązało się z koniecznością odrzucenia diasporycznych tradycji i wyniesionych z niej przyzwyczajeń. Z drugiej strony, na przekór temu, przynajmniej niektórzy zasymilowani z polską kulturą Żydzi przyznawali sobie status wędrowców między kulturami (hebrajską i polską), którego symbolem jest często w praktykach badawczych kulturoznawstwa używane słowo „pomiędzy". Uwidocznił się u nich problem tożsamości etnicznej opartej na tej samej kulturze i tradycji. Osoby zasymilowane z polską kulturą odczuwały, w zetknięciu z kulturą orientalną, swoją odrębność, czuły się Polakami, zwłaszcza że w Izraelu nie istniało środowisko, które mogłoby ich polskości zaprzeczyć. Do opisu tak zdefiniowanych problemów posłużyłam się w pracy metodą komparatystyczną. Jej zastosowanie pozwoliło na interpretację kultur i twórczości pogranicza, w ramach których wielu emigrantom przyszło działać i żyć. Opisanie w pracy sposobu funkcjonowania zbiorowości i jednostek poprzez zwrócenie uwagi na ich emocje i przeżycia było konieczne do pokazania zwyczajów i wierzeń w dużej mierze decydujących o zasadach funkcjonowania polskich Żydów w środowisku wieloetnicznym.

W związku z tym, że prasa polskojęzyczna pojawiła się na izraelskim rynku wraz z przybyciem tych polskich Żydów, którzy w kraju swego pochodzenia postawili na akulturację, polonizację albo dążyli do asymilacji, ważnym wątkiem badań były też zagadnienia z zakresu tożsamości rozumianej jako forma indywidualnego i zbiorowego samookreślenia i autoprezentacji. W przypadku emigrantów istotne było pokazywanie zmian w hierarchii ważności celów ludzkiego życia w zależności od miejsca osiedlenia, szczególnie próby definiowania przynależności narodowej w nowym miejscu oraz wskazanie czynników, które do tego rodzaju przemian ich mobilizowały. Dla niektórych emigrantów „wymiana życiorysów", tak jak obywatelstwa czy paszportów, była częścią powojennej rzeczywistości, przesiedleń, emigracji, wędrówek, a wraz z tym na nowym miejscu wyciągania poza nawias tych wartości, które mieściły się w ramach obowiązującego systemu polityczno-społecznego. Była to próba dopasowania się do środowiska w sytuacji gdy jeden i ten sam życiorys nie do każdego systemu pasował. Dlatego dokumenty osobiste (korespondencja, relacje, wspomnienia) wykorzystane w pracy, kluczowe dla poznania osobistego stosunku ich autora do zdarzenia, a przede wszystkim mentalności jednostek i grup społecznych, atmosfery epoki, były weryfikowane materiałami pochodzącymi z różnych innych źródeł. Takie podejście wymagało szerokiej kwerendy archiwalnej, wykorzystania dokumentów o różnej proweniencji i konfrontowania ich ze sobą, co pozwoliło na weryfikację subiektywnych treści, krytyczny osąd przyjętych wstępnie w pracy założeń i koncepcji, a także postawienie nowych pytań i wskazanie nowych prawidłowości.

Interpretacja przemian kulturowych polskich Żydów wymagała wyjaśnienia zjawisk charakterystycznych dla ówczesnego społeczeństwa izraelskiego: klientelizmu i protekcjonizmu (pierwszy typ zachowań mógł sprzyjać drugiemu, uzupełniać go albo oba mogły funkcjonować

niezależnie od siebie). Ten wątek wydaje się interesujący z uwagi choćby na wcześniejszy typ zachowań charakterystycznych dla relacji klientalnych, znanych z systemu komunistycznego, który równie dobrze, choć w odmiennej formie, funkcjonował w Izraelu (klientelizm izraelski istniał w specyficznym systemie politycznym, który ograniczał jego rozwój). Emigrantom z Polski, którzy przybyli w drugiej połowie lat 50., typ zachowań klientalnych był dobrze znany, utrwalony i – po doświadczeniu jego komunistycznej odmiany – ten izraelski nie budził szczególnej niechęci czy nieufności. W przypadku polskich Żydów impulsem do szybszej – w stosunku do innych grup etnicznych – integracji był protekcjonizm, którego występowanie w obszarze funkcjonowania tego środowiska zostało również w pracy zinterpretowane. Analiza klientelizmu i protekcjonizmu pozwoliła pokazać specyfikę kulturową wieloetnicznego izraelskiego społeczeństwa oraz zdolność Żydów pochodzących z różnych krajów do wykorzystywania diasporycznych nawyków w tworzeniu politycznego i kulturowego zaplecza w nowym miejscu.

W związku z silnym rozdrobnieniem izraelskiej sceny politycznej zaprezentowałam w swojej pracy szczegółowy opis problemów z podziałem na partie, organizacje, stowarzyszenia, dając tym samym przegląd różnych poglądów i prądów politycznych. Opisanie dyskursu między różnymi grupami polskich Żydów ukazuje uwarunkowania wynikające z ówczesnych interesów, potrzeb, oczekiwań, sposobów rozumienia państwowości czy społecznych nastrojów.

O rozszerzeniu w pracy rozdziałów poświęconych wydawnictwom partii lewicowych zdecydował typ emigracji napływającej z Polski do Izraela. W drugiej połowie lat 50. XX w. przybywały osoby mające często poglądy liberalne, dla których izraelskie partie prawicowe nie mogły być alternatywą i z różnych powodów raczej nie kierowały do nich oferty prasowej. Takie ujęcie umożliwiło podjęcie kwestii tożsamości byłych komunistów, polemik wywołanych bankructwem żydowskiego wątku w ideologii komunistycznej, a także ich krytycznego stosunku do syjonizmu i poszukiwania dla niego politycznej alternatywy w Izraelu. Przedstawienie dyskursu postkomunistów ułatwiał fakt, że cechą tej grupy w systemie zdominowanym przez partie była silna potrzeba wykuwania nowych koncepcji politycznych, swoboda w prowadzeniu debaty publicznej z namysłem nad przeszłością czy ideologią, wokół której konstytuowało się państwo żydowskie.

W pracy zweryfikowałam tezę o niezależności prasy polskojęzycznej, pokazując źródła pochodzenia materiałów prasowych. Sposób organizowania prasy sprzyjał podtrzymywaniu stereotypów i powtarzaniu klisz, uruchamianiu gotowych schematów interpretacyjnych, zarówno dotyczących żydowskiego państwa, jak i kontestacji diaspory. Wysoki status społeczny polskich Żydów powodował, że ich opinia zyskiwała dodatkowe znaczenie, wychodząc daleko poza środowisko, stając się przy okazji udziałem tej części izraelskiego społeczeństwa, która niewiele z Polską miała do czynienia albo jej po prostu nie znała. Odczytanie przekazów propagandowych oraz metod konstruowania i dystrybuowana tekstów było jednym z celów mojej pracy. Analiza

polityki propagandowej w relacjach polsko-izraelskich ma znaczenie podstawowe. Kłopoty z komunikacją, kontrola informacji, zarówno z polskiej, jak i izraelskiej strony, poważnie utrudniały możliwość utrzymania społecznych więzi, dawnych znajomości, prowadzenia dialogu. Izolacja sprzyjała wzmacnianiu stereotypów, zwiększała dystans wobec prawdy, a w konsekwencji sprzyjała zachwaszczeniu relacji polsko-izraelskich, co wyraźnie wybrzmiało po zerwaniu przez Polskę stosunków z Izraelem i pojawia się w polsko-izraelskim dyskursie również dziś.

Ważnym obszarem badań była ocena prasy polskojęzycznej jako nośnika twórczości w języku polskim i promocji kultury polskiej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że powołanie prasy obcojęzycznej w Izraelu miało przede wszystkim cel adaptacyjny, służyło związaniu nowych obywateli z hebrajską częścią społeczeństwa, a nie, jak dotąd twierdzono, było najlepszym środkiem przekazu w języku polskim. Polskojęzyczne gazety były formą hybrydalną, wyrażając po polsku izraelskie treści – ich celem było zmniejszenie dystansu dzielącego nowych obywateli (czytelników) od społeczności żydowskiej w Izraelu. Tytuły ukazujące się na rynku najdłużej nie były jednak, jak dotąd uważano, oznaką prestiżu i silnej pozycji w środowisku czytelników, ale świadczyły przede wszystkim o poziomie zasobności wydawców poszczególnych gazet (partii), a także potrzebach informacyjnych czytelników związanych z diasporą i tą częścią izraelskiej społeczności, która wyrażała się wyłącznie w języku polskim.

Dlatego z demograficznego punktu widzenia pod koniec lat 60. prasa polskojęzyczna wydawała się już niepotrzebna, a przy tak dużych zmianach na scenie politycznej i wymianie pokoleń – nie do utrzymania przez odmienne już struktury reorganizujących się partii. Koncepcja prasy obcojęzycznej już się zdezaktualizowała, nowy wyborca oznaczał w tym czasie wyborcę młodego, związanego z prasą w języku hebrajskim. Wymiana pokoleniowa miała duże znaczenie, była częścią procesu odsuwania od partyjnych sterów starszych wiekiem liderów i kontestacji demokracji typu paternalistycznego. Widać to dokładnie w erozji struktur państwa zdominowanego przez partie, kryzysu wartości świata watików (zasiedziałych obywateli Izraela) i systemu ich hegemonii. Ponadto wymiana pokoleniowa miała wymiar nie tylko związany z wiekiem, ale też etniczny – pod koniec lat 60. przewidywano dominację Żydów wschodnich. Kumulacja zmian kulturowych i politycznych w otoczeniu wydawnictw polskojęzycznych wpłynęła na ich regres.

Integracja kulturowa polskich Żydów w Izraelu była procesem dynamicznym, miała swoje tempo i specyfikę właściwą dla każdej grupy i typu alii. Śledzenie jej przebiegu przez pryzmat prasy adresowanej do nowo przybyłych, wydawanej przez izraelskie partie, które poszukiwały w tym środowisku swojego elektoratu, okazało się właściwą metodą do pokazania również ich kulturowej adaptacji.

Profil zadań badawczych podjętych w mojej monografii zdecydował o połączeniu w analizie kompetencji tradycyjnie przypisywanych kilku odrębnym dyscyplinom. Aby je zintegrować

orientowałam się w kierunku kulturoznawstwa jako inter - czy transdyscypliny. Wypracowany w ramach kulturoznawstwa zestaw pojęć interpretacyjno - analitycznych oferował mi punkty orientacyjne w konceptualizacji zgromadzonego materiału badawczego i zaangażowanych w monografii sektorów wiedzy naukowej (bez bezpośredniego zaangażowania w kulturoznawczy dyskurs metodologiczno - teoretyczny).

Książka *Ona jeszcze mówi po polsku, ale śmieje się po hebrajsku. Partyjna prasa polskojęzyczna i integracja kulturowa polskich Żydów w Izraelu (1948–1970)* została w 2016 r. nominowana do Nagrody im. Jerzego Giedroycia.

III. Inne osiągnięcia naukowe

Pozostały dorobek naukowy, po uzyskaniu stopnia doktora, dzielę na cztery obszary: stosunki polsko-izraelskie ze szczególnym uwzględnieniem polityki kulturowej obu państw, kultury pamięci; zagadnienia pamięci i Zagłady Żydów; adaptacja Żydów w Izraelu i problematyka etniczna; historia prasy i kulturowego oddziaływania mediów.

1) Stosunki polsko-izraelskie ze szczególnym uwzględnieniem polityki kulturowej

W artykule *O Polsce po izraelsku, o Izraelu po polsku* (w: *Brzemię pamięci. Współczesne stosunki polsko-izraelskie*, red. E. Kossewska, Warszawa 2009, s. 113–144) podjęłam temat kreowania obrazu Polski w izraelskiej prasie. Przedmiot badań obejmował analizę stosunków polsko-izraelskich, kwestię polityki informacyjno-propagandowej izraelskich władz wobec Polski, problem pamięci Żydów przybywających z Polski do Izraela oraz norm społecznych propagowanych w państwie izraelskim, które miały również wpływ na asymilację nowo przybyłych, przy równoczesnym zrywaniu przez nich więzi z krajem pochodzenia poprzez jego kontestację.

Stosunki polsko-żydowskie noszą piętno niewygaszonych konfliktów. Poszczególnym grupom zostały przydzielone określone role i postawy. Moim celem było uniknięcie nakładania historycznej matrycy na badany materiał, powielania wyników badań, na rzecz poddania ich interpretacji i krytycznej ocenie w świetle nowych źródeł, a także poszukiwanie innych sensów ich dziejów. Na przykład w przypadku tematu Zagłady wydawałoby się, że badanie zapisu pamięci na łamach prasy polskojęzycznej publikowanej w Izraelu ma znaczenie podstawowe, podczas gdy nie był to przekaz pełny i prawdziwy. W Izraelu tuż po II wojnie światowej odchodzono od schematów myślenia martyrologicznego na rzecz kultu bohaterstwa. Relacje świadków Zagłady wpisywały się w politykę pamięci państwa Izrael, były dostosowane do społecznych i politycznych oczekiwań. Życiorysy polskich Żydów ważyły się na szali nieustannej gry między przeszłością a teraźniejszością, postrzeganą przez pryzmat politycznego interesu, zmieniającego się w zależności od kontekstu państwowego etosu. W sytuacji gdy ofiary milczały, polskim i izraelskim władzom z

łatwością udawało się wykorzystywać temat Zagłady do kreowania stosunków polsko-izraelskich pod fałszywym hasłem „wspólnych przeżyć".

Artykuł jest częścią książki wydanej pod moją redakcją (*Brzemię pamięci. Współczesne stosunki polsko-izraelskie*, Warszawa 2009, ss. 247), która była próbą podsumowania odnowionych po 1990 r. polsko-izraelskich stosunków dyplomatycznych oraz poznania wartości, idei, wokół których współcześnie organizują się społeczeństwa polskie i izraelskie. Wspólnie z innymi badaczami, starałam się odpowiedzieć na pytania, między innymi o charakter relacji polsko-izraelskich kształtowanych w ramach systemu edukacji, a także kondycję oraz priorytety i cele badawcze polskich i izraelskich placówek naukowych, w tym tych zajmujących się wspólną przeszłością polsko-żydowską. Podjęta została również kwestia, czy ideologizacja wydarzeń historycznych i polityka pamięci prowadzona przez Polskę i Izrael nie stwarza dystansu wobec pamięci innych społeczeństw? Rozważano też, jakie znaczenie ma dyplomacja kulturalna w kontekście wymienionych zagadnień i czy – zwłaszcza w Izraelu – sposób prowadzenia dialogu poprzez kulturę nie okazuje się najbardziej owocny? I wreszcie, jak wygląda codzienność izraelskiego społeczeństwa funkcjonującego w realiach *garrison state*, a jak zmieniło się życie polskiego społeczeństwa, gdy z niego wyszło?

Kolejny artykuł – *Books and Politics. On Polish-Israeli Commercial and Diplomatic Relations (1948–1958)* („The Polish Review" 60, 2015, nr 4, s. 67–80) – obejmuje problem współpracy polsko-izraelskiej w obszarze relacji kulturalnych i wymiany handlowej rynku księgarskiego. Obieg kulturalny między Polską a Izraelem stał się miarą stosunku obu państw do siebie. Jak wynika z przeprowadzonych przeze mnie badań, zbliżenie w obszarze kultury, nawet na nierównych poziomach, było jednym z pierwszych narzędzi, którymi obustronne relacje można było ocieplać, zwłaszcza gdy ów obszar, przy tak wielkiej rzeszy obywateli polskich Żydów, stanowił naturalną i wspólną płaszczyznę kulturowych i historycznych odniesień. Udział rynku książki w wymianie handlowej Polski i Izraela był silnie zdeterminowany nie tylko polityką zagraniczną, ale również wewnętrzną obu krajów (w przypadku Izraela – szerzeniem kultury hebrajskiej, w przypadku Polski – realizowaniem założeń propagandowych komunistycznego państwa). Dlatego badania wymagały podjęcia problemów z zakresu polityki kulturowej obu państw, organizowania odpowiedniej dla tego infrastruktury (wypożyczalni, czytelni, dystrybucji książki), propagandy i informacji. W Izraelu – kraju żyjącym w rytmie ruchów emigracyjnych, z dynamiczną strukturą demograficzną – ważna była analiza nawyków czytelniczych wyniesionych z kraju pochodzenia, a następnie poznanie procesu pozbywania się diasporycznego dorobku na rzecz hebrajskiej literatury.

2) Zagadnienia pamięci i Zagłady Żydów

W pracy *„Pamięć non grata". Zapis pamięci polskich Żydów na łamach prasy polskojęzycznej* (w: *Historia, pamięć, tożsamość w edukacji humanistycznej*, t. 3: *Pamięć człowieka, pamięć miejsca. Studia historyczno-antropologiczne*, red. B. Popiołek, A. Chłosta-Sikorska, A. Słaby, Kraków 2015, s. 147–162) starałam się ukazać ewolucję postaw izraelskiego społeczeństwa wobec Zagłady na przestrzeni dwóch dekad istnienia państwa. Kontekstualizacja świadectw Zagłady w zależności od zmieniających się interesów politycznych i społecznych oraz wskazanie mechanizmów rządzących medialnym przekazem w obszarze polityki pamięci były głównymi celami tej pracy. W badaniach zajmowałam się również rekonstrukcją przeszłości, ukonstytuowaniem jej w obchodach rocznic powstań i walk II wojny światowej, których treści miały wychować następne pokolenia w atmosferze uznania dla heroizmu ich uczestników.

Jak pokazują badania, w pierwszych latach po II wojnie światowej narracja na temat Zagłady w Izraelu była w gruncie rzeczy płytka. Proces przekazywania pamięci w społeczeństwie wieloetnicznym, które dąży do wypracowania wspólnych wzorów, ogranicza eksponowanie tych postaw, które w danym momencie nie zostały uznane przez establishment za ważne i wspólnotowe. Tworzenie mitycznego obrazu grupy służyło wpisywaniu losów w te niepospolite dzieje państwa i rywalizację o heroizm oraz dorobek diaspor z grupami Żydów z innych krajów. Śledzenie przemian w obrębie pamięci polskich Żydów jest równoczesnym zapisem dziejów ich lęków i obaw, zaczynając od lęku o „poprawny wygląd" (wciąż pożądany aryjski bądź wygląd sabry) po fundamentalny strach i traumę przeżywaną przez ludzi po Zagładzie w codziennym życiu. W pracy chciałam pokazać dzieje jednostki, uciekając w ten sposób od eksponowania wyjątkowości losów narodów, czy wręcz mesjanizmu, obecnego zarówno w polskiej, jak i żydowskiej historiografii.

3) Adaptacja polskich Żydów w Izraelu i problematyka etniczna

W artykule *„A Polish Cactus on Israeli Soil". Immigrant Adaptation, 1955–1960* („Gal-ed" 24, 2015, s. 115–149) zajmowałam się głównie zagadnieniem adaptacji polskich Żydów przebiegającej w ramach organizacji Professional and Technical Workers Association (PATWA), której celem było pozyskanie wysoko wykwalifikowanych kadr dla izraelskiej gospodarki (względy polityczne i kwalifikacje zawodowe zdecydowały, że aliję z Polski potraktowano wyjątkowo). Ważną częścią pracy były badania porównawcze reorientacji zawodowej polskich Żydów w stosunku do grup pochodzących z innych krajów (np. Węgier i Rumunii). Próbowałam również ustalić czynniki wspomagające i hamujące adaptację zawodową. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, o przebiegu procesu przystosowania się w Izraelu decydowały między innymi: stopień asymilacji z kulturą kraju pochodzenia, wiek, przeżycia wojenne, doświadczenie zawodowe. W artykule zobrazowano również ścieżkę adaptacji „masowej" – życia nowych przybyszów w obozach przejściowych, kibucach na terenach rozwojowych bądź tych, którzy z pomocą krewnych

urządzali się w miastach. Zajmowałam się również kwestią zmiany stylu życia, transformacją ideologiczną byłych polskich obywateli osiadłych w Izraelu po II wojnie światowej.

4) Historia prasy i kulturowego oddziaływania mediów

Pozostały dorobek dotyczący historii prasy dzielę na trzy podgrupy. Pierwsza dotyczy publikacji korespondujących z tematem prasy polskojęzycznej (pozycje na liście publikacji: 8–12). Badania, których wyniki prezentuję w książce *Ona jeszcze mówi po polsku, ale śmieje się po hebrajsku. Partyjna prasa polskojęzyczna i integracja kulturowa polskich Żydów w Izraelu (1948–1970)*, prowadzone były w ramach grantów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowego Centrum Nauki. Po zakończeniu grantu kontynuowałam badania nad kulturowymi i politycznymi kontekstami publikacji prasy polskojęzycznej w Izraelu, dlatego wyniki pierwszych moich prac, po uzupełnieniach, dodatkowo zweryfikowane i poprawione, wzbogacone o nowe źródła, we fragmentach bądź w całości, weszły do prezentowanej książki.

Druga podgrupa dotyczy publikacji związanych z problematyką mediów wyznaniowych i społecznego oddziaływania prasy (pozycje na liście publikacji: 5, 6, 26, 29–30). Trzecia podgrupa publikacji dotyczy historii prasy (pozycje: 7, 18–20, 22, 24, 26–27), historii kultury (pozycje: 17, 28) oraz ogólnie historii (pozycje: 18–21, 23, 25–26).

Na liście publikacji znajdują się jeszcze recenzje, sprawozdania naukowe i teksty zamieszczane w czasopismach popularnonaukowych (pozycje: 31, 32).

Dodatkowym efektem moich badań jest zebranie bogatej kolekcji dokumentów prywatnych, zapisów rozmów, komentarzy i wspomnień dotyczących komunistycznych elit władzy w Polsce oraz życia zawodowego (prawników, dziennikarzy, cenzorów, literatów, administracji aparatu władzy, założycieli organizacji polskich Żydów w Izraelu, działaczy ruchu syjonistycznego, etc.). Niezwykle cenne okazały się zapisy wspomnień i relacji wydawców prasy polskojęzycznej. Nabierają one znaczenia w sytuacji, gdy stały się dzisiaj jedynym istniejącym świadectwem, komentarzem do wydarzeń, w którym przyszło im żyć i tworzyć.

Ponadto podczas prowadzenia badań mój dorobek naukowy został wzbogacony o unikatowe zbiory mające znaczenie dla światowego dziedzictwa kultury (kolekcja nieznanej dotąd korespondencji Marca Chagalla), a także polskiej literatury (oryginały listów Władysława Broniewskiego do Dawida Lazera). W Izraelu odnalazłam dokumenty dotąd pozostające poza obiegiem naukowym: osobiste materiały Aleksandra Wata, Martina Bubera, Szaloma Agnona, Katii i Tomasza Mannów oraz wielu innych wybitnych postaci świata literatury, które zostały przeze mnie zgromadzone, a obecnie są przygotowane do druku (badania prowadzone w ramach grantu NCN).

Elżbieta Korzeniowska